

SAMTÍNINGUR

EILÍTIÐ AMBUR UM EMBURHÖFÐA

Í GREIN minni um vísu Þorgils sögu og Hafliða, 'Ambhøfði kom norðan' (*Gripla* V, 257–264) sást mér yfir skýringartilgátu Hermanns Pálssonar. Hann hyggur að höfðarnir þrír merki 'einhvers konar skrímsli' um leið og nöfnin vísi til sögupersónanna þriggja (sbr. Úr hugarheimi Hrafnkels sögu og Grettlu, *Studia Islandica* 39, 114, nmgr.). Þetta er að vísu hugsanlegt en á móti mælir að fyrri liður nafnanna *Hjarthøfði* og *Orknhøfði* vísar til dýra sem allflestum áheyrendum sögunnar voru kunn, enda þótt *orkn*, útselur, hafi naumast verið algengt.

Eins og Einar G. Pétursson bendir réttilega á og styður með tilvísunum í frumheimildir, er Emburhøfði uglaust það nafn sem oftast hefur verið notað um þá eyju, 'sem stundum var byggð fyrr á öldum og liggur við Röstina í mynni Hvammsfjarðar' (*Gripla* V, 323–325). Athugun Einars breytir ekki túlkun minni, en mér þykir ólíklegt að Björn Halldórsson hafi diktað upp örnefnið *Amburhøfði*. Hann var giftur breiðfirskri konu, Rannveigu Ólafsdóttur úr Svefneyjum og þessar viðbætur við orðabókina sendi hann mági sínum, Jóni Ólafssyni. Hann hefði þess vegna getað þekkt þennan höfða eða eyju, a. m. k. af afspurn, og vitað nafn hans rétt, enda hefur Einar strax séð af lýsingu klerksins við hvaða stað var átt. Í grein minni hef ég fyrirvara á þeirri skýringu Björns Halldórssonar að orðið *ambur* merki 'drun eður brak'. Þar sem sú merking kemur ekki fram annars staðar, er líklegt að Björn Halldórsson hafi reynt að skýra örnefnið *Amburhøfða* sem náttúrunafn og má vera að hann sé fyrsti boðberi náttúrunafnakeningarinnar á Íslandi. Einar drepur á þá skýringu að tvímyndin *Ambur/Embur* hafi getað tíðkast og er hún líklegust af þeim sökum sem nú skal greina: 1) Ritari sá er skrifað hefur upp þann hlut handritsins Lbs. 108 4to sem hefur að geyma máldagann frá '1493' er ókunnur. Einar tekur fram að þessi heimild um örnefnið *Amburhøfði* sé óháð orðabókarglefsu Björns Halldórssonar. Það rýrir ekki gildi þessarar heimildar þó að breiðfirsk nöfn í sama handriti, en rituð með eldri hendi, séu afbökuð. 2) Í orða-

bók Björns Halldórssonar koma fyrir so. og no. *embra*, kveina, kveinstafir ('qveri, qverela') og lo. *embrulegur*. Ekki er nein viðbót við þessi orð í skrá þeirri sem Jón Helgason birti. Sigfús Blöndal tekur so. og no. upp í orðabók sína og merkir Birni Halldórssyni. Þessi heimild væri ekki mikils virði, ef orðið kæmi hvergi annars staðar fyrir. Í viðbótum aftan við orðabók Blöndals er orðið tekið upp eftir rangæskri heimild og talið merkja 'ístöðulítinn kvenmann sem kvíðir fyrir öllu'. Milli þessarar merkingar og þýðingar Björns Halldórssonar er augljóst samband.

Orðabók Háskólans hefur um orðið eitt dæmi úr safni Jóns Ólafssonar frá Grunnavík. Undir so. að bera stendur: '*embra*, f. *vocula plebeia*, in *vocula embrulæti* de *vagitu* seu *ejulatu puerorum*, paulatim *intermeso et mox repetito*' (kvk. múgamál, [kemur fyrir] í orðinu *embrulæti*, um kvein eða væl drengstaula, sem er með litlum hléum og brátt hafið að nýju). Jón nefnir auk þess orðið *embur* og vísar þá til *embrulæti* og þýðir aftur *vagitus puerorum* ('*embur* n. gen. Joh. Magn. Grammat. cap. 5 *embra* et *embru læti*, *vagitus puerorum*'). Ljóst er að þessi orð hljóta að vera skyld *Embur-* í nafni höfðans, því orði sem Einar telur algengast þar um slóðir og sökum merkingar að öllum líkindum rótskyld so. að *emja*, *ympra* og no. *ymur* og þá einnig so. *amra*, *ambra* og no. *ambur*. Sá skyldleiki skýrir hvers vegna koma upp tvímyndirnar *Ambur- Emburhöfði*. — Því miður lýsir Einar G. Pétursson ekki landslagi á þeim slóðum sem *Embur/Amburhöfði* stendur á, enda tæpast í hans verkahring. Ég hef aldrei séð þessa eyju eða höfða, en þar sem hann er við mynni Hvammsfjarðar og liggur við Röstina, þykir mér ekki ósennilegt að við höfðann hafi á stundum emjað alda við klett eða mávagjör látið í sér heyra og hafi hann dregið nafn sitt af þeirri eyrnalyst.

S.T.

FÉLAG EKKI VEISLA

Í INNGANGI mínum að *Helgastaðabók*, 'Um íslenskar Nikulás sögur', er þess getið að Nikulás gildi hafi ekki þekkt hér á landi á miðöldum (bls. 23). Í 37. nmgr. á sömu bls. er vísað til bókar Árna Björnssonar, *Saga daganna* (Reykjavík 1980), 90. bls. og höfundinum borið á brýn að hann hafi farið rangt með, þegar hann minntist á Nikulás gildi í Odda. Árni mun hafa átt við veislu (sbr. enska þýðingu ofangreindrar